

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-26>

УДК 338.22

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

CHARACTERISTICS OF ENSURING ECONOMIC SECURITY IN THE SYSTEM OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE STATE

Мельник Степан Іванович

доктор економічних наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

Франчук Василь Іванович

доктор економічних наук, професор, проректор,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5305-3286>

Menlyk Stepan, Franchuk Vasyl

Lviv State University of Internal Affairs

Метою дослідження є аналіз забезпечення економічної безпеки держави в системі підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародній арені. Доведено важливість дослідження ключових аспектів забезпечення економічної безпеки держави в системі підвищення рівня конкурентоспроможності. Визначено, що економічна безпека держави є одним з найважливіших компонентів національної безпеки, адже саме вона стає міцним фундаментом підтримання самобутності країни, її історичної та культурної спадщини. Встановлено ключові показники в рамках безпекового економічного розвитку України, які впливають на підвищення рівня конкурентоспроможності держави. Представлено динаміку показників, що здійснюють вплив на безпекове середовище в рамках підвищення рівня конкурентоспроможності. Сформовано схему основних аспектів підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави через заходи безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, безпека держави, конкурентоспроможність, держава, підвищення конкурентоспроможності, Індустрія 4.0.

The purpose of the study is to analyze the provision of economic security of the state in the system of increasing competitiveness in the international arena. The importance of studying the key aspects of ensuring the economic security of the state in the system of increasing the level of competitiveness is proved. The current stage in the development of the world economy is marked by the transition from an industrial to a post-industrial society, the basis of which is information and knowledge that have a decisive influence on the level of development of security. New knowledge is transformed into new technologies with the help of innovation, which covers all spheres of society and creates the prerequisites for replacing labor with knowledge. Thus, a transition is being made to the so-called knowledge economy, "which creates, disseminates and uses knowledge to accelerate its own growth and increase competitiveness." The foundation of the economic security of the state is a combination of high technologies, high-quality education and qualified human capital, designed to ensure the creation and implementation of innovations from the inception of an idea to its practical implementation. In the context of global international competition and an increase in the number of subjects of scientific and technical rivalry, it is constant innovation that becomes a necessary condition for the survival of both large and small companies. The process of applying innovations can be continuous, otherwise there is an irreversible curtailment of production for a particular company, a particular industry. A stop in the innovative development of security leads to huge financial losses, since survival in the market is possible under the condition of continuous innovation both in the structure of the production of goods and in the technology of their production. It has been determined that the economic security of the state is one of the most important components of national security, because it becomes a solid foundation for maintaining the country's identity, its historical and cultural heritage. Key indicators have been established within the framework of the economic development of Ukraine, which affect the increase in the level of competitiveness of the state. The dynamics of indicators influencing

the security environment in the framework of increasing the level of competitiveness is presented. A scheme of the main aspects of increasing the level of competitiveness of the state economy through security measures has been formed.

Keywords: economic security, state security, competitiveness, state, Industry 4.0.

Постановка проблеми. Слід зазначити, що поміж інших наукових напрямків, економічна наука як в теорії, так і на практиці, тісно пов'язана із соціальними, політичними процесами. Але не лише з цим, але і з ринковим розвитком економіки усього світу. За останні роки, глобалізація суттєво вплинула не лише на саму сутність економічного розуміння тих чи інших процесів, але і на концепцію економічної теорії. Проте, не усі питання були розкриті в повному обсязі при таких обставинах. Саме концепція економічної безпеки в світі виникла доволі не давно але вже самого початку, термін «економічна безпека» почав активно досліджуватися та аналізуватися по усьому світі. Розглядалося саме питання забезпечення економічної безпеки на усіх рівнях. Забезпечення економічної безпеки в рамках підвищення конкурентоспроможності цілої країни – це тісна ієрархія в якій кожний її рівень важливий для цілісної концепції. Успішна протидія загрозам на рівні окремо взятого підприємства, сприятиме ефективному забезпеченню економічної безпеки в регіоні і т.д. Слід ретельно розібрати, що з себе являє безпеку, перш ніж розглядати її на окремо взятому ієрархічному рівні.

Стабільний розвиток людської цивілізації нерозривно пов'язаний із потребою у забезпеченні безпеки як на рівні всієї держави, так і на рівні окремого індивіда. Так, до прикладу, питання гуманізації суспільства та забезпечення безпечного функціонування кожного окремого громадянина перебували в центрі уваги ще в первісні часи, хоча варто зазначити, що це стосувалось вирішення проблем війни та миру між племенами чи первісними населеннями. Все це лише додає актуальності обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти дослідження економічної безпеки держави розкривалися в роботах таких вчених, як І. Луценко, Н. Коваленко, В. Калінін, С. Сімак, В. Сідак, Ю. Боброва, А. Штангрет, Е. Топалова, О. Подра, З. Живко, М. Копитко, Г. Левків, Н. Рушчишин, Т. Мединська, У. Ніконенко, Р. Іванова, Р. Лупак, І. Мігус, О. Бала, Н. Шпрудько, І. Берест, М. Пасічник та інші. Однак в рамках динамічності зовніш-

нього середовища, ми можемо говорити, що проблематика забезпечення конкурентоспроможності держави і її економічної безпеки досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз забезпечення економічної безпеки держави в системі підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день, в умовах світової пандемії та постійної військової загрози, питання забезпечення економічної безпеки держави набуває особливої актуальності. Економічна безпека держави є одним з найважливіших компонентів національної безпеки, адже саме вона стає міцним фундаментом підтримання самобутності країни, її історичної та культурної спадщини. Саме цей вид безпеки забезпечує формування міцних позицій держави як суб'єкта міжнародних взаємовідносин, який здатен забезпечити власну конкурентоспроможність та життєдіяльність як в сьогоденні, так і в далекій перспективі [1–4].

Поняття «економічна безпека держави» слід трактувати як стан економічної системи країни, при якому існує можливість, без настання кризової ситуації, реалізувати превентивні та елімінаційні заходи щодо реальних та потенційних ризиків, викликів та загроз, а також який буде сприяти гармонійному життю та розвитку громадян та суспільства в цілому в рамках підвищення конкурентоспроможності цілої країни.

Виділимо ключові показники в рамках безпекового економічного розвитку України, які впливають на підвищення рівня конкурентоспроможності держави (рис. 1).

Окремо слід звернути увагу і на інші показники. Зростання індексу споживчих цін суттєво впливає на купівельну спроможність населення і демонструє проблеми в економічній безпеці держави. Важливим для формування безпекових умов розвитку є інвестиції. Інвестиції сприяють формуванню належного безпекового середовища для підвищення рівня конкурентоспроможності країни (рис. 2).

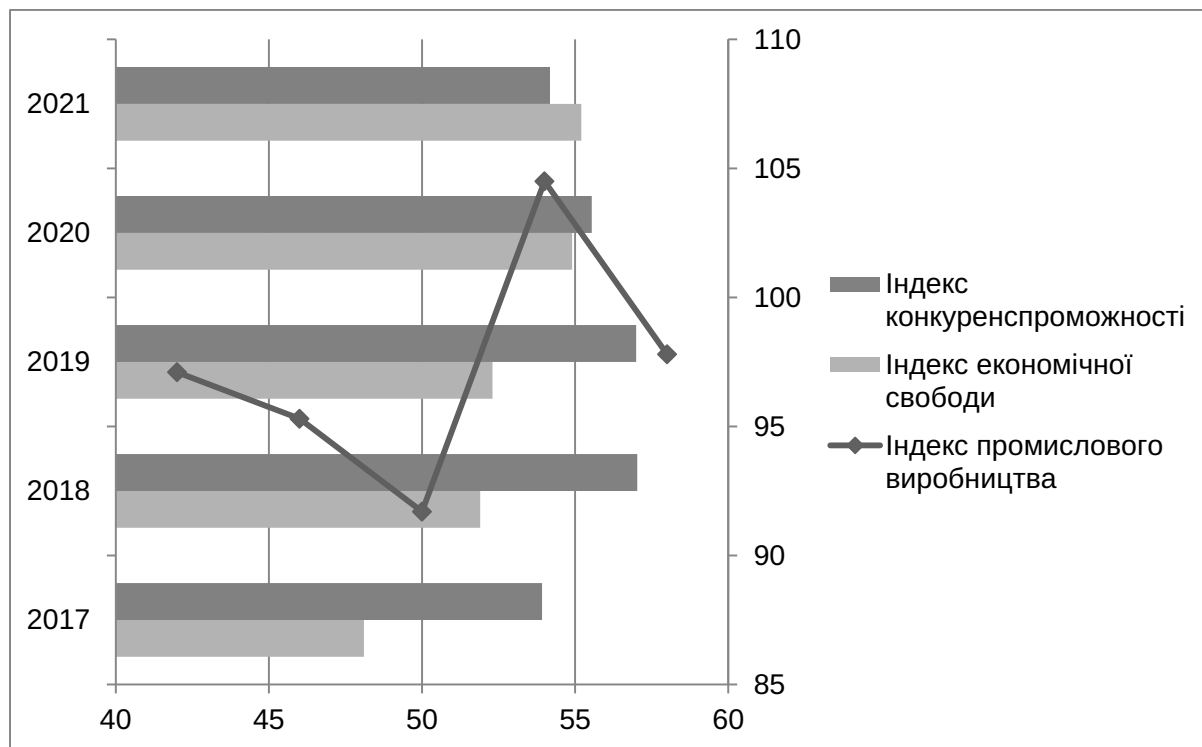

Рис. 1. Ключові показники в рамках безпечного економічного розвитку України, які впливають на підвищення рівня конкурентоспроможності держави

Джерело: сформовано авторами

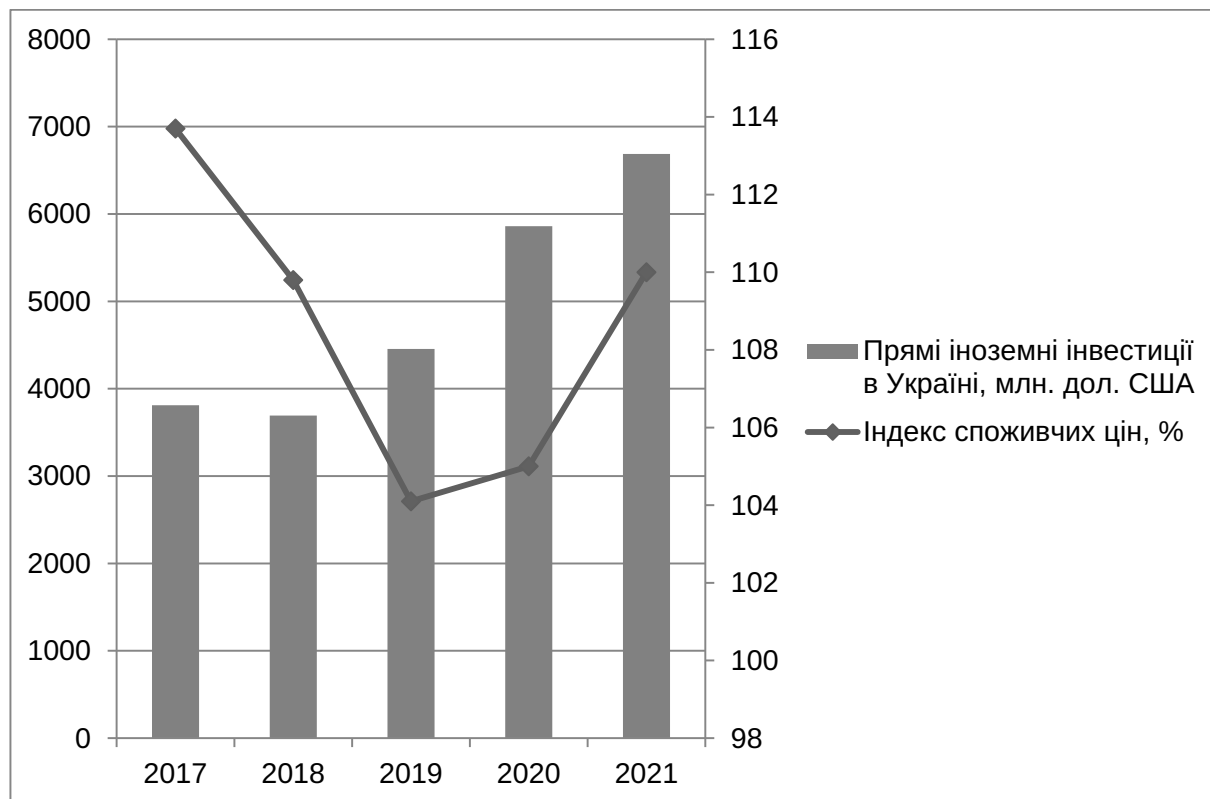

Рис. 2. Динаміка показників, що здійснюють вплив на безпечне середовище в рамках підвищення рівня конкурентоспроможності

Джерело: сформовано авторами

Основним завданням економічної безпеки держави в рамках підвищення рівня конкурентоспроможності країни є реалізація національних економічних інтересів, але окрім нього автори виділяють додаткові завдання:

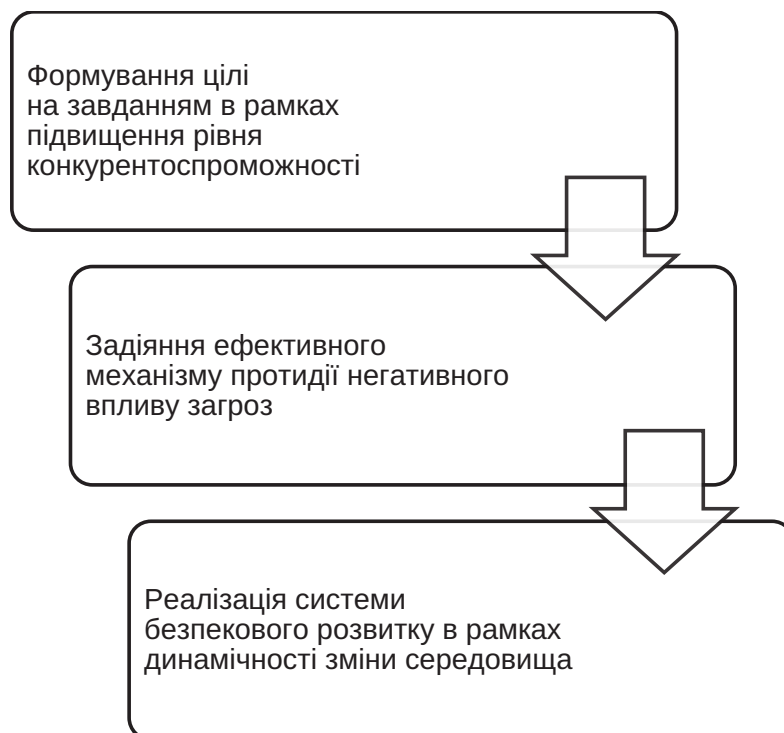
- формування рівних соціальних можливостей та забезпечення для кожного громадянина, надання можливості розвитку соціального положення та статусу;
- боротьба з корупцією та корупційними схемами в контексті формування потужної системи моніторингу за рухом державних коштів та коштів державних службовців;
- мінімізація рівня робочої експлуатації, перш за все, у роботі приватних підприємців та власників земельних угідь;
- зміна курсу політичної та економічної еліти з перерозподілу на формування вартості;
- боротьба із значним рівнем дисбалансу соціально-економічних сил в суспільстві.

Сучасний етап безпекового розвитку світового господарства ознаменований переходом від індустріального до постіндустріального суспільства, основою якого є інформація та знання, що надають визначальний вплив на рівень безпекового розвитку економіки. Нові знання перетворюються на нові технології за допомогою інноваційної діяльності, що охо-

плює всі сфери життєдіяльності суспільства та створює передумови для заміщення праці знаннями. Таким чином, здійснюється перехід до так званої економіки знань, «яка створює, поширює та використовує знання для прискорення власного зростання та підвищення конкурентоспроможності».

Фундамент економічної безпеки держави – це сукупність високих технологій, якісної освіти та кваліфікованого людського капіталу, покликана забезпечити створення та реалізацію інновацій від виникнення ідеї до її практичної реалізації. В умовах глобальної міжнародної конкуренції та збільшення кількості суб'єктів науково-технічного суперництва саме постійні інновації стають необхідною умовою для виживання як великих, так і дрібних компаній [5–7]. Процес застосування нововведень може бути безперервним, інакше відбувається незворотне для певної компанії, конкретної галузі згорання виробництва. Зупинка в інноваційному безпековому розвитку веде до величезних фінансових втрат, оскільки виживання на ринку можливе за умови безперервних інновацій як у структурі випуску товарів, так і в технології їх виробництва [8–10].

Ключові аспекти підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави через заходи безпеки, представлено на рис. 3.

Рис. 3. Основні аспекти підвищення рівня конкурентоспроможності економіки держави через заходи безпеки

Джерело: сформовано авторами

Важлива умова формування безпекового середовища в державі пов'язана з подоланням фінансових обмежень для нових підприємницьких ініціатив, що досягаються в результаті лібералізації фінансових ринків. Цьому сприяє розвиток різноманітних венчурних механізмів залучення фінансових ресурсів та механізм державно-приватного партнерства. Система венчурного фінансування перетворюється на своєрідну сполучну ланку між індивідуальними підприємцями та приватними інвесторами, у тому числі з використанням можливостей фондових ринків [11–15]. Різноманітність та широкі можливості вибору ризикового капіталу дозволяють у найкоротші терміни профінансувати розробку великого спектру ділових ініціатив, особливо у сфері нових технологій. Одним із способів залучення коштів приватного бізнесу в інноваційну сферу є створення державно-приватних партнерств при реалізації найважливіших інноваційних проектів, у тому числі в рамках таких елементів інфраструктури, що

створюється, як технозони, технопарки, центри передачі технологій.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи, слід зазначити, що конкурентоспроможність кожної країни, в першу чергу, пов'язаний з прибутком, який розподіляється на душу населення, що є ще одним важливим фактором перспектив зайнятості / безробіття. Економічна політика чинить в значній мірі опосередкований вплив на економічну безпеку. Слід звернути увагу, що загроза економічному зростанню може виникнути з різних зовнішніх і внутрішніх джерел. Економічна безпека будь-якої країни, повинна передбачати чітку ієрархію з цілісною структурою, починаючи від особи і закінчуючи державою. В цілому, економічна безпека займає центральне місце при розгляді будь-яких аспектів безпекознавства як такого. Саме тому важливим в подальшому буде приділити увагу детальному дослідженню усіх аспектів і характеристики кожного елемента економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Melnyk, S., Shuprudko, N., Kolosovska, I., Berest, I., & Pasichnyk, M. Anti-crisis personnel management in the process of ensuring the economic security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 272–281. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11438>
2. Mihus, I., Koval, Y., Laptev, S., Bala, O., & Kopytko, M. Monitoring the state anti-crisis management of economic security of the Ukraine banking institutions. *Business: Theory and Practice*, 21(2), 2020, 804–812. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.12985>
3. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 2022, 175–186. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.15298>
4. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232–240. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13580>
5. Koval, Y. S. State regulation of economic security of banking institutions of Ukraine. *University Scholarly Notes "KROK"*, 4(52), 2018, 118–134. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-176-190>
6. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, B., Levkiv, H., & Hynda, O. The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 2022, 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
7. Shtangret, A., Topalova, E., Polovcev, O., Chornenka, O., & Musiyovskyi, A. Practical aspects of the use of antisipative management in the process of ensuring the economic security of an enterprise. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 2021, 202–210. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13556>
8. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 2020, 252–260. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11305>
9. Sidak, V., & Koval, Y. Anti-crisis management economic safety of banking institutions on the state level: problems and ways of their solution. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, (2), 2018, 20–28. DOI: <https://doi.org/10.32750/2018-0203>
10. Simak, S. V. Forms and models of public-private functioning partnerships. *Scientific Intelligence in State and Municipal Administration*, 1, 2014, 105–114..
11. Polishchuk, O., Bobrova, Y., Bobrov, Y. The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 2021, 11(6): 683–689. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.110608>

12. Radzivil, K. On the issue of legal support of the state's financial security. *Law Bulletin*, 4(21), 2011, 49–53. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.21.6595>
13. Lutsenko, I. S. Methodical approach to assessing the level of tax security of the state. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 12, 2015, 159–163.
14. Iskajyan, S. O., Kiseleva, I. A., Tramova, A. M., Timofeev, A. G., Mambetova, F. A., Mustaev, M. M. Importance of the information environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, 2022, pp. 691–697. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.120604>
15. Tytykalo, V., Kovalenko, N., Pohrebniak, A., Nahorna, I., Kalyniuk, V. Assessment of adaptive management of economic security of enterprises in the context of globalization challenges and sustainable development. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 4, 2023, pp. 1271–1281. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssdp.180432>

REFERENCES:

1. Melnyk, S., Shuprudko, N., Kolosovska, I., Berest, I., & Pasichnyk, M. (2020). Anti-crisis personnel management in the process of ensuring the economic security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 272–281. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11438>
2. Mihus, I., Koval, Y., Laptev, S., Bala, O., & Kopytko, M. (2020). Monitoring the state anti-crisis management of economic security of the Ukraine banking institutions. *Business: Theory and Practice*, 21(2), 804–812. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.12985>
3. Ilyash, O., Lupak, R., Kravchenko, M., Trofymenko, O., Duliaba, N., & Dzhadan, I. (2022). A forecasting model for assessing the influence of the components of technological growth on economic security. *Business: Theory and Practice*, 23(1), 175–186. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.15298>
4. Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. (2021). Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 232–240. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13580>
5. Koval, Y. S. (2018). State regulation of economic security of banking institutions of Ukraine. *University Scholarly Notes "KROK"*, 4(52), 118–134. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-176-190>
6. Hobela, V., Podra, O., Batyuk, B., Levkiv, H., & Hynda, O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, 23(2), 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
7. Shtangret, A., Topalova, E., Polovcev, O., Chornenka, O., & Musiyovskyi, A. (2021). Practical aspects of the use of antisipative management in the process of ensuring the economic security of an enterprise. *Business: Theory and Practice*, 22(1), 202–210. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2021.13556>
8. Podra, O., Litvin, N., Zhyvko, Z., Kopytko, M., & Kukharska, L. (2020). Innovative development and human capital as determinants of knowledge economy. *Business: Theory and Practice*, 21(1), 252–260. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11305>
9. Sidak, V., & Koval, Y. (2018). Anti-crisis management economic safety of banking institutions on the state level: problems and ways of their solution. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 2, 20–28. DOI: <https://doi.org/10.32750/2018-0203>
10. Simak, S. V. (2014). Forms and models of public-private functioning partnerships. *Scientific Intelligence in State and Municipal Administration*, 1, 105–114.
11. Polishchuk, O., Bobrova, Y., Bobrov, Y. (2021). The formation of a safety ecosystem in the context of ensuring the national homeland security. *International Journal of Safety and Security Engineering*, 11(6): 683–689. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.110608>
12. Radzivil, K. (2011). On the issue of legal support of the state's financial security. *Law Bulletin*, 4(21), 49–53. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.21.6595>
13. Lutsenko, I. S. (2015). Methodical approach to assessing the level of tax security of the state. *Scientific Bulletin of Kherson State University*, 12, 159–163.
14. Iskajyan, S. O., Kiseleva, I. A., Tramova, A. M., Timofeev, A. G., Mambetova, F. A., Mustaev, M. M. (2022). Importance of the information environment factor in assessing a country's economic security in the digital economy. *International Journal of Safety and Security Engineering*, Vol. 12, No. 6, pp. 691–697. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssse.120604>
15. Tytykalo, V., Kovalenko, N., Pohrebniak, A., Nahorna, I., Kalyniuk, V. (2023). Assessment of adaptive management of economic security of enterprises in the context of globalization challenges and sustainable development. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 18, No. 4, pp. 1271–1281. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijssdp.180432>